

ABRAÇADES DE VIDA
Testimonis de fe i justícia

ABRAÇADES DE VIDA

TESTIMONIS DE FE I JUSTÍCIA

Cristianisme i Justícia

INTRODUCCIÓ: UNA FE QUE ABRAÇA LA JUSTÍCIA, UNA JUSTÍCIA QUE EMPENY A ABRAÇAR LA FE (<i>Manu Andueza</i>)	3
ASSUMIR EL RISC DES DE LA FE	
Testimoni: El risc necessari de l'acció social (<i>Eulàlia Pagès</i>)	7
Lectura teològica: Des del silenci i l'oració es veu el món amb uns ulls nous (<i>Julia López</i>)	10
DEIXAR-SE AFECTAR PER LA INHUMANITAT	
Testimoni: Un viatge d'esperança (<i>Valeria Méndez de Vigo</i>)	11
Lectura teològica: El més coherent seria callar (<i>Francisco Javier Vitoria</i>)	13
FER-SE PREGUNTES DES DE LA VIDA	
Testimoni: Les preguntes són importants (<i>Manu Andueza</i>)	17
Lectura teològica: Els peus al barri i el crit al cel (<i>José Laguna</i>)	20
TRANSFORMAR LES ESTRUCTURES QUE ATEMPTEN CONTRA LA VIDA	
Testimoni: Guardians i testimonis (<i>Nani Vall-llossera</i>)	23
Lectura teològica: Déu mateix va en el nostre caminar (<i>Tere Iribarren</i>)	26
EPÍLEG: DEL QUE ÉS JUST A LA JUSTÍCIA. PEDAGOGIA DEL TESTIMONI (<i>José Laguna</i>)	29
NOTES	31
QÜESTIONS PER A LA REFLEXIÓ	32

Cristianisme i Justícia. Tant els testimonis com les respostes teològiques a aquests testimonis, van ser elaborades per membres de l'equip de Cristianisme i Justícia durant la Jornada Fe i Justícia que va tenir lloc el mes de juny del 2017. Persones que treballant en diversos àmbits expliquen com viuen l'«abraçada de la fe i la justícia», i com això dona sentit als seus compromisos. Aquest recull constitueix el nucli d'allò que intentem viure a CJ.

Edita: Cristianisme i Justícia - Roger de Llúria, 13 - 08010 Barcelona
Tel.: 93 317 23 38 - E-mail: info@fespinal.com - www.cristianismeijusticia.net
Imprimeix: Ediciones Rondas S.L. - Dipòsit Legal: B 8901-2019
ISBN: 978-84-9730-439-9 - ISSN: 0214-6495 - ISSN (virtual): 2014-6574

Imprès en paper i cartolina ecològics - Dibuix de la portada: Ignasi Flores
Edició: Santi Torres Rocaginé - Correcció del text: Cristina Illamola
Maquetació: Pilar Rubio Tugás - Març 2019

Protecció de dades: Les dades dels destinataris de la present comunicació han estat extretes dels fitxers històrics de la Base de Dades General d'Administració de la Fundació Lluís Espinal (Cristianisme i Justícia), i es van incorporar amb el previ consentiment dels interessats atorgat, bé directament o bé procedent de relacions jurídiques mantingudes amb la fundació, a l'empara del que disposa l'article 6.2 de la LOPD i l'article 21 de la LSSI. La finalitat de la conservació rau en mantenir informats els nostres subscriptors i interessats pels seus serveis i de les activitats que organitza i en les que hi participa. La vostra informació no serà cedida a ningú, però sí que es poden fer servir plataformes externes als sistemes de la fundació per facilitar l'enviament dels correus electrònics. Podeu completar aquesta informació consultant l'avis legal que podeu trobar a la web <https://www.cristianismeijusticia.net/avis-legal>. Respecte de la vostra informació, en qualsevol moment podeu informar-vos, consultar, accedir, rectificar, cancel·lar, limitar el vostre tractament, demanar la portabilitat de les dades, prohibir les decisions individuals automatitzades i oposar-vos, total o parcialment, a que la Fundació Lluís Espinal conservi les dades, escrivint al correu electrònic info@fespinal.com, o si ho preferiu, dirigint un escrit al carrer de Roger de Llúria, n. 13, 1r pis, a Barcelona (08010).

INTRODUCCIÓ: UNA FE QUE ABRAÇA LA JUSTÍCIA, UNA JUSTÍCIA QUE EMPENY A ABRAÇAR LA FE

*Manu Andueza**

«Persona que compareix a declarar davant la justícia el que ha vist o sentit, el que sap d'alguna cosa, que compareix a certificar la identitat d'algú, l'exactitud d'una declaració, etc. Cosa per la qual s'infereix la veritat d'un fet».

Les definicions que corresponen al terme *testimoni* en el diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans parlen d'algú que afirma alguna cosa i que alhora és prova i raó d'una veritat que s'hi amaga.

Quan ara i aquí parlem de testimoni el que pretenem és mostrar la veritat d'una vida, o més ben dit d'un estil de vida, que ens mostra una manera d'existir i que alhora ens porta cap a nous recorreguts que caldrà descobrir i experimentar.

Si bé la fe no es transmet per contagi, el testimoni d'aquells que l'han descobert pot ajudar a rellegir la pròpia

història, a buscar noves raons a la vida o a experimentar noves trobades que permetin arribar-hi. Perquè, efectivament, la fe té molt a veure amb una trobada personal, amb una experiència vital que transforma i canvia la manera d'entendre la realitat. Es tracta d'un camí que cada persona ha de recórrer de manera individual, i en el qual les preguntes orienten i ajuden, possibiliten avançar-hi, i per tant el deambular esdevé més la finalitat que no pas el fet de determinar les possibles respostes finals.

Igualment, la fe es relaciona amb la mirada, com també amb la lectura

* Manu Andueza és llicenciat en Teologia i Psicopedagogia. Treballa donant classes en un centre de secundària. Membre de l'àrea de teologia de Cristianisme i Justícia.

que fem de la història. Un mateix fet pot ser interpretat de maneres diferents en funció de qui el llegeix, si ho fa des dels ulls de la fe o sense que n'hi hagi. Hi ha una part d'aquesta lectura que diem que rau en nosaltres, en el que hem viscut, en el que hem experimentat, en el que hem cregut. Però sobretot en el que hem trobat.

Si volem acostar algú al camí de la fe el que hem de fer és proposar-li espais de trobada amb el misteri que li permetin experimentar i obrir-se als camins de la fe. En el fons té molt a veure amb la mística amb què es mira el món.

Una exhortació a donar testimoni

Però tornem al testimoni. Dèiem que pot ajudar altres persones a reflexionar i rellegir el que s'ha viscut, i alhora potenciar noves experiències. En la seva exhortació apostòlica *Evangelii Nuntiandi*, al número 21, Pau VI ja encoratjava a donar testimoni de la fe:

La «bona nova» ha de ser proclamada, en primer lloc, mitjançant el testimoni. Suposem un cristià o un grup de cristians que, dins la comunitat humana on viuen, manifesten capacitat de comprensió i d'acceptació, comunió de vida i de destí amb els altres, solidaritat en els esforços de tots plegats en tot allò que existeix de noble i bo. Suposem, a més, que irradien de manera senzilla i espontània la seva fe en els valors que van més enllà dels valors corrents, i la seva esperança en quelcom que no es veu ni es gosaria somiar. A través d'aquest testimoni sense paraules, aquests cristians fan que els qui contempen la seva vida es plante-

gin uns interrogants irresistibles: «Per què són així? Per què viuen d'aquesta manera? Què o qui els inspira? Per què estan amb nosaltres?». Doncs bé, aquest testimoni ell tot sol constitueix una proclamació silenciosa, però també molt clara i eficaç, de la «bona nova». En aquest punt hi ha un gest inicial d'evangelització. Són possiblement les primeres preguntes que es plantejaren molts no cristians, ja es tracti de persones a qui Crist no havia estat mai anunciat, de batejats no practicants, de gent que viu en una societat cristiana però seguint principis no cristians, o de gent que busquen, no sense patiment, quelcom o Algú que endevinen però que no saben anomenar. Sorgiran altres interrogants, més profunds i més comprometedors, provocats per aquest testimoni que comporta presència, participació i solidaritat, i que és un element absolutament essencial, en general el primer, en l'evangelització. Tots els cristians estan cridats a donar aquest testimoni i, en aquest sentit, poden ser veritables evangelitzadors. Se'ns acut pensar especialment en la responsabilitat que recau sobre els emigrants als països que els reben.

Sens dubte, aquesta exhortació va ser un impuls perquè tots plegats intencióssim donar testimoni de la fe. Però Pau VI no ha estat l'únic en parlar de la importància del testimoni, també el papa Francesc ha recordat en nombroses ocasions la necessitat de donar-ne.

Així ho veiem per exemple quan ens diu que evangelitzar és donar testimoni amb la pròpia vida (homília del 9/9/16); o quan recorda que la comunitat ha de ser testimoni, ja que ser cristià és donar testimoni de Jesús (homília

del 15/1/17); o quan insisteix en el fet que els cristians estem cridats a donar testimoni amb les paraules i la vida del fet que Jesús ha ressuscitat (19/4/15); o en afirmar que donar testimoni de Crist és l'essència de l'Església (6/6/14).

Podríem seguir recordant la importància que el papa Francesc ha donat al tema que apuntem, però amb aquestes pinzellades breus ja ens en fem una idea. En més d'una ocasió ell mateix ha recorregut al seu propi testimoni per explicar alguns aspectes del missatge que vol transmetre.

Testimonis: protagonistes de la vida

Aquí, nosaltres també pretenem donar testimoni. Testimoni de fe. Però d'una fe que abraça la justícia, d'una justícia que empeny a abraçar la fe.

Fe i justícia es relacionen estretament. Així ho veiem al llarg de la història de l'Església, i així ho trobem també en les pàgines de la Bíblia, tant en l'Antic com en el Nou Testament. Aquesta justícia ens recorda la dimensió social de la fe. I en el concepte de Regne de Déu que anuncia Jesús de Natzaret trobem aquest punt d'unió indissoluble.

La justícia ens pot acostar a la fe. Les experiències de justícia poden despertar els ulls amb els qual mirar el món, unes mirades que ens poden dirigir a quelcom més: a la trobada amb aquell que anomenem Déu.¹

Per aquesta mateixa raó, ens hem adreçat a algunes persones per tal que ens expliquin les seves experiències i que ens en donin el testimoni. Uns testimonis de vida que ens acosten a la

comprensió i alhora ens conviden a descobrir la fe des de la justícia. Uns testimonis que esperem que ajudin a pensar, que volem que serveixin també per establir un diàleg amb el lector. Un diàleg personal i íntim que ajudi a buscar en la pròpia existència aquest camí de fe que és regal i alhora invitació a viure en plenitud.

Es tracta de testimonis que parlen de relació, de trobada, d'experiències de fraternitat-sororitat que ens ajuden a identificar el transcendent en allò immanent, una unió perfecta que comprenem millor des de Jesús de Natzaret. Es tracta de testimonis que seran comentats i acompanyats per elements que ens puguin ajudar a la reflexió i al creixement personal. Així, cada testimoni recollit es presenta acompanyat per una lectura teològica que ens pot ajudar en la comprensió, però sobretot en la trobada.

En definitiva, es tracta de mirar la vida i agafar-la a les nostres mans, de ser-ne protagonistes, com ens ha convidat a fer en més d'una ocasió el papa Francesc. Es tracta de no tancar-nos en intimitats sinó d'afrontar l'existència sortint al món per dialogar-hi i descobrir-hi les empremtes de Déu.

L'experiència consisteix a tornar als testimonis de fe, com també van fer els primers cristians, per oferir una espiritualitat i una pràctica que puguin ajudar a millorar el món actual i que és una bona notícia sobretot per als últims, com sempre ha pretès el cristianisme.

Conscients i esperançats

Es tracta d'una aposta més davant les ofertes i les propostes que tenim a dis-

posició. Ens resistim a abandonar la nostra història i al mateix temps som conscients del moment que vivim. Un moment en què sembla que les religions perden el lloc que els corresponia. No així l'espiritualitat. Un moment en què sembla que es busca fora de casa el que no es troba a dins.

Defensem la ferma convicció que el cristianisme pot continuar essent útil al món i font de gaudi i felicitat alhora que element de transformació. Amb aquesta intenció convidem el lector a acostar-se als diferents testimonis i les reflexions que els acompanyen.

Una última recomanació. No és un text per llegir de pressa com si es tractés d'una novel·la intentant arribar al final per descobrir el desenllaç. No hi ha desenllaç. L'ha de posar el lector. El text ha estat pensat perquè sigui lle-

git a poc a poc, deixant temps entre els diferents testimonis perquè puguin trobar ressò al cor. No estaria malament tenir a prop un bolígraf i una llibreta per poder-hi escriure tot allò que se'ns vagi plantejant. Oportunitats, idees noves per viure... però sobretot interrogants. Preguntes que ens acosten a una nova dimensió, a un món desconegut i incontrolable que ens espanta davant la immensitat de la caiguda i que al mateix temps ens reconforta i estimula davant de tot allò nou que pot ser viscut i experimentat.

Així, deixem ja el lector davant el diàleg i la trobada amb els testimonis que presentem, l'autoria dels quals no és fonamental. El que és important és trobar què ens poden aportar i quina lectura fem de l'experiència personal que ens presenten.

TESTIMONI: EL RISC NECESSARI DE L'ACCIÓ SOCIAL

*Eulàlia Pagès**

Situar-se davant de persones amb conjuntures complexes, fràgils o de precarietat comporta el risc de quedar exposat a la seva realitat; a la seva vida. Situar-se davant seu permet que les seves històries atrapin, afectin, descol·loquin. Que molestin, que incomodin, que mobilitzin. No vull parlar en aquest testimoni de persones en situacions tipificades, categoritzades ni etiquetades, vull parlar de com el fet de posar-s'hi al davant ben sovint comporta limitacions, tristeses, desorientació i desesperança.

El camp de l'acció social obre un gran ventall d'actuacions que pretenen donar resposta a unes circumstàncies determinades. Problemes, vulnerabilitats i dificultats amb una denominació concreta: atur de llarga durada, fracàs escolar, conflictes familiars, dol migratori, pobresa, solitud...

Aquestes denominacions, si bé ajuden a fer col·lectives algunes de les situacions i ajuden també a aconseguir que entitats, serveis, programes o projectes hi donin resposta, moltes vegades oblidem i invisibilitzen el nom i els cognoms de les persones que en són afectades. És molt fàcil que, mitjançant el fet d'atorgar un atribut a algú, aquest algú deixi de tenir un nom propi. És molt fàcil que la persona que no aconsegueix feina sigui un aturat; que el jove que no s'adapta al format de l'institut sigui un *disruptiu*, que la família que pateix trastorns afectius i relacionals sigui *desestructurada*; que la dona que ha creuat moltes fronteres sigui una *indocumentada*; que el qui viu en situació de precarietat econòmica sigui un *pobre* i que l'home gran que ha perdut el contacte amb els seus fills sigui *una persona de setanta-cinc anys que està sola*.

* Eulàlia Pagès és graduada en Humanitats i educadora social. Treballa al servei d'educació de l'Ajuntament de Badia del Vallès. Membre de l'equip de Cristianisme i Justícia.

Ajudar a recuperar la identitat

Cap d'aquestes situacions no semblen noves. Cap d'aquests retrats breus, que encasellen les persones segons algunes necessitats o demandes, no resulten sorprenents ni desconeguts. Però què hi ha al darrere d'aquestes categories? Buscar-ho és el salt que hem de fer per possibilitar un treball significatiu i valuos des de l'acció social.

D'una banda, trobarem dinàmiques –estructurals, socials, polítiques– que expliquin per mitjà de quins mecanismes totes aquestes persones han arribat al punt on són. Des de la sociologia, l'antropologia, l'economia, les ciències polítiques, l'educació o la història ho podem analitzar adoptant perspectives diferents. I, fins i tot, proposar solucions o alternatives. Aquesta lectura analítica –i crítica– serà imprescindible perquè les situacions concretes es transcendeixin elles mateixes i siguin vistes des d'un punt de vista més obert que no culpabilitzi individualment les persones per les dificultats en què viuen; sinó que concebin aquestes dificultats com a pròpies del context social, polític, econòmic, legislatiu, etc. que ens envolta.

Però a l'altra banda trobarem en Marcos, l'Isma, els Cortés, la Fatou, la Khadija o en Luís. A tots ells, aquestes dificultats els segueixen fent mal i debilitant. És un repte de l'acció social tornar la identitat a les persones que són subjectes de realitats definibles segons les problemàtiques, i que semblen quedar al marge pel fet de patir-les. Només això permet que esdevinguin part activa de la comunitat, més enllà de la tipologia de dificultat que travessi la seva vida quotidiana.

Entrar-hi en contacte vol dir quedar afectats pel seu patiment i voler fer

front a la injustícia, la incomprensió, el rebuig o el menyspreu que els ha correspost. Creure's que val la pena apostar per prendre part en la seva vida fent-los entrar també en la nostra. És enorme, però, el dubte de com fer-ho possible.

Acompanyar persones a qui es posa un rostre

En Marcos fa quatre anys que no treballa. Ha participat en cursos formatius, ha rebut assessorament sobre com fer el currículum, ha seguit processos de selecció. Però no pot evitar passar la cinquantena i veure com són sempre altres –més joves, més formats o simplement més afortunats– els qui acceixen a firmar contractes de feina.

L'Ismael està a punt de repetir 1r d'ESO, cosa que el farà tenir el curs vinent dos anys més que els seus companys de classe. Aquest trimestre no ha aprovat cap assignatura ni sap dir-ne cap que el motivi, i tampoc no hi ha cap company que es vulgui assegurar al seu costat perquè tots plegats s'han cansat de la seva agressivitat sobtada i de les interrupcions constants que el fan acumular *informes* a l'institut.

La mare dels Cortés recorda sovint a l'educadora del centre obert que ella també hi assistia cada tarda ara fa quinze anys. Els nens s'ho passen molt bé i tenen bona relació amb l'equip educatiu, però no pot evitar les reticències a explicar què passa a casa quan la seva parella torna del bar els dies que s'hi està massa estona.

Per fi, la Fatou ha trobat una habitació, després que la van fer fora del pis on vivia, i que compartia amb tres famílies més, quan va tenir el segon fill. Els

últims mesos d'embaràs van ser molt difícils, perquè ja no podia fer neteja a les cases on li donaven feina i, per tant, no podia accedir a cap ingrés perquè no té permís ni de treball ni de residència.

La Khadija no ha treballat des que va arribar del Marroc amb la seva família, però té una gran habilitat per fer equilibris amb la PIRMI que rep el seu marit. La visita mensual al banc d'aliments i les ajudes per a l'habitatge els permeten arribar al dia 30 de casa mes, malgrat que han de renunciar a les sortides de l'escola i, fins i tot, als viatges en metro.

I en Luís les ha vist de tots colors. Ara que cap dels seus tres fills viu a Catalunya, els dies es tornen llargs –llarguíssims– i les converses són molt escasses. Tan sols la veïna del cinquè li fa una visita de tant en tant per saber com es troba o l'acompanya al CAP si hi té cita.

Vincular-se a les persones requereix temps

Treballar en el camp de l'acció social obliga a complir uns protocols i uns requisits que ben sovint diuen molt poc del patiment concret de les persones; implica fer derivacions a serveis per donar resposta a les demandes que hi arriben i no es poden assumir; implica complir amb formalismes i terminis que garanteixin el finançament dels programes; implica determinar el risc social per mitjà d'indicadors que pretenen ser objectius; implica prioritzar i adaptar unes actuacions determinades segons els recursos disponibles... Vincular-se a les persones requereix temps. Però aquest és un element sem-

pre escàs en el dia a dia del treball socioeducatiu: d'una banda, perquè s'ha de respondre a una gran quantitat de persones o necessitats; de l'altra, perquè tot aquest seguit de requisits en el desenvolupament de les tasques (que es podrien seguir detallant llargament) saturen el temps d'atenció.

El treball en acció social suposa entomar unes obligacions determinades –que sovint són responsabilitat de les administracions públiques, no ens n'oblidem– que situen les persones segons categories problematitzades com les que hem esmentat. Comporta, sovint, treballar de manera pal·liativa per respondre no a les causes reals de cada situació sinó als símptomes que manifesten. És a dir, l'acció social procura millorar en algun sentit la vida de les persones que atén, però en la majoria de casos se li escapa poder fer front a les causes –multifactorials, complexes i macro– que generen les dificultats a les quals es vol donar resposta.

Des de l'acció social s'acullen, s'atenen i s'acompanyen persones a qui es posa un rostre, de qui es coneix la història i el patiment concrets, que encomanen l'angoixa, la preocupació o les ganes de tirar endavant. Alhora, es forma part d'un entramat de recursos i serveis que procuren fer més agradable la vida dels afectats, però que sovint diuen ben poc de les dinàmiques que generen les situacions que viuen. Un difícil equilibri, doncs, entre allò individual, local, subjectiu, emocional i fins i tot el que és anecdòtic i allò social, global, objectiu, racional i generalitzable. I mentrestant en Marcos, l'Isma, els Cortés, la Fatou, la Khadija o en Luís segueixen endavant, dia a dia i malgrat tot.

LECTURA TEOLÒGICA: DES DEL SILENCI I L'ORACIÓ ES VEU EL MÓN AMB UNS ULLS NOUS

*Julia López**

Visibilitzar els noms, narrar les seves vides, les seves emocions. Ells no són la seva situació de marginació. Pobres, immigrants sense papers, sense feina, joves amb problemes d'inserció, tenen un nom propi amb què Déu els crida com a tots nosaltres.

Diu Gustavo Gutiérrez, el teòleg de l'alliberament: «Tot comença en el silenci, aquest és el primer pas per a parlar de Déu, aquest és el moment de l'escolta i la pregària, després vindrà el llenguatge engendrat en aquesta calma [...] des del silenci, la pregària i la contemplació es comença a albirar el món d'una manera nova. Sense això, l'alliberament pot acabar ofuscat per un activisme frenètic o una antipàtica vocació per jutjar, i també d'aquestes coses necessita la gent ser-ne alliberada. Entrar en la terra sagrada del Pare implica purificació, especialment respecte de deus falsos i de l'orgull egoista que esclavitzava; els escrits aquí seleccionats posen de manifest la crida a elegir la vida enmig de les tenebres de la societat humana, dels ídols fabricats per nosaltres mateixos i de les injustícies del món modern». L'activisme en la companyia dels pobres s'ha d'engendrar des d'aquesta oració.

Per a Gutiérrez, el pobre és l'insignificant de la societat, el que no compta, l'invisible, una aproximació inclusiva dels qui no tenen el que cal per viure

dignament, dels que pateixen soledat, dels malalts, dels qui són abatuts per les seves idees polítiques, religioses, pel gènere, per la raça... i els quals no hem de substituir, els pobres «han de ser protagonistes del seu destí». Ara, la pregunta és com ens comprometem amb aquests noms, com engeguem la nostra vocació d'acompanyament dins d'una espiritualitat ignasiana de Companyia, amb majúscula, tan evident com a signe en sant Ignasi. L'espiritualitat ignasiana ha de ser viscuda fent honor al seu nom, «acompanyant Jesús i els germans» i exercint un activisme de l'acompanyament des d'un fonament marcat per l'oració, el silenci i la calma.

La desobediència a les regles d'utilització del «temps» que la societat ens imposa és el primer pas. La rebel·lia en resposta a una lectura deshumanitzada de l'ús del temps en què el fet de dedicar hores a les persones no és respectat perquè és considerat improductiu. L'itinerari de l'acompanyament s'ha de fer des de la humilitat –nosaltres no podem res, treballem en nom del Pare– en una cerca d'objectius com a camí que cal recórrer. La companyia activa ja és un bé en si, permet sentir el pobre com algú que s'ha de tenir en compte, que és important. Només des de la humilitat i l'oració podem dur a terme els nostres processos d'activisme en l'acompanyament.

* Julia López és catedràtica de Dret del Treball a la Universitat Pompeu Fabra. Membre de l'àrea social de de Cristianisme i Justícia.

TESTIMONI: UN VIATGE D'ESPERANÇA

*Valeria Méndez de Vigo**

La foto no més gran que el palmell de la meva mà, era el retrat formal d'una família afganesa de set membres. El pare, angoixat, la va treure de la cartera amb uns dits tremolosos, i me la va posar a les mans, juntament amb la targeta d'identificació de la seva esposa. Només l'home i un dels seus fills, d'uns vuit anys, van arribar a Sèrbia, on els vaig trobar en un centre de trànsit en el seu camí cap a Europa. Els altres es van perdre en un dels passos letals d'un viatge que es fa per buscar refugi: la frontera entre Iran i Turquia, els perills de la qual són coneguts a causa del terreny muntanyós, les inclemències del temps i el risc de ser interceptats pels guàrdies fronterers.

«Anava caminant amb la meva família i els guàrdies van començar a disparar des dels dos costats. Vam quedar atrapats. Vaig agafar la mà del meu

fill i ens vam posar a córrer, els altres es van escapar en una altra direcció. Ara no sé on és la meva família», explica l'home. Va intentar buscar-los? «No vaig poder! Si ho hagués fet, els guàrdies haurien disparat. I després vam haver de continuar corrent: el contrabandista duia un pal i un ganivet, em pegava perquè no m'aturés». Em pregunta, desesperat: «Hi ha algú que pugui portar la meva família?». Després, el seu fill parla contenint les llàgrimes, i anomena solemne cadascun dels seus germans i germanes perduts, comptant-los amb els dits: «Ali, Mohammed, Farzona, Mortaza... quatre i, amb la meva mare, cinc».

Aquesta parella punyent va continuar viatjant amb la resta del grup, carregant el seu trauma, la sensació de pèrdua i l'esperança esvaïda. Només Déu sap quantes famílies han hagut

* Valeria Méndez de Vigo es llicenciada en Dret, amb més de vint anys de cooperació al desenvolupament en diverses organitzacions. Actualment treballa a Roma, en el Secretariat per a la Justícia Social i l'Ecologia de la Compañía de Jesús.

d'enfrontar-se a situacions tan difícils com aquestes, que esqueixen el cor, en el seu desesperat viatge buscant un lloc més segur que aquell que el destí els havia assignat. Avui, la ruta que la majoria dels refugiats prenen a Europa –de Grècia en endavant– és plena de pares, fills i avis. Que els pares ho fan pels fills ningú no en dubta; els sacrificis i els somnis són per ells. Però els refugiats han de recórrer a aquests perillosos mitjans de viatge en un intent per salvar la família que, sovint, comporta la pèrdua de forma temporal o –en el pitjor dels casos– permanent.

Tot el camí la vaig tenir entre els meus braços

Un refugiat iranià, traductor a l'illa grega de Lesbos, no oblidarà mai una dona a qui va intentar ajudar tot just quan acabava de desembarcar. «Vaig veure que l'estómac se li inflamava ràpidament i vaig cridar que l'haviem de portar a l'hospital. Durant tot el camí, la vaig tenir entre els meus braços. La dona no volia que l'ajudéssim a ella, sinó que cuidéssim la seva filla. L'endemà vaig anar a preguntar a la seva família com estava. No se n'havia sortit». Tan perillós és el viatge que molts homes opten per fer-lo sols, mirant de trobar una manera més segura perquè la família els segueixi, una valentia que pot quedar frustrada per les estrictes polítiques de reunificació familiar a Europa. En Mohammed prové d'Erbin, una zona assetjada a l'est de Damasc. Primer se'n va anar a la capital, i tot seguit va fugir de Síria després que la intel·ligència de l'exèrcit es presentés dues vegades a buscar el seu ger-

mà. Aquest va ser el detonant. «Vaig deixar la dona i els fills amb la meva mare. Els trobo molt a faltar», diu quan ens trobem al centre de trànsit de Slavovski Brod, a Croàcia. «Ara he sentit a dir que fins aquí a dos anys la meva família no tindrà permís per venir. No em puc quedar sol dos anys sencers». A en Mohammed se li acaben les paraules. Li rellisquen unes llàgrimes, mira cap a un altre costat i dona una forta calada al cigarret.

La Nour, embarassada de vuit mesos

El marit de la Nour va fugir de la ciutat síria d'Alep fa cinc mesos després de rebre amenaces. Se'n va anar a Alemanya. La Nour, embarassada de vuit mesos, es va posar en camí cap a Grècia amb el seu pare i un germà, perquè, com no para de repetir, «ja no podia suportar estar sola a Síria». La filla de la Nour, d'un any i mig, s'aferra a ella. «El meu bebè necessita el seu pare, sempre repeteix papa, papa. I jo el trobo a faltar, molt, molt, només espero el moment de trobar-me amb ell». La Nour es va posar en marxa sense deixar-se influir pel temor a donar a llum mentre feia camí. Hi he coincidit a Slavovski Brod. «Etic molt, molt cansada», em diu. «Hem passat deu dies a la carretera». La part més difícil va ser estar atrapada a la zona grega de la frontera amb Macedònia, a causa d'una vaga dels conductors de taxi macedonis. Almenys vuitanta autobusos plens de refugiats van romandre en una gasolinera dies i dies esperant l'obertura de la frontera. «Vaig passar set dies a l'autobús, tenia molt fred i molt poc menjar», recorda.

L'última vegada que la vaig veure, esperava pacientment els seus parents en el «racó de cerca» d'una gran tenda de campanya. Malgrat la seva experiència terrible, somriu sovint. La Nour, filosòficament, afirma: «A tot arreu és difícil: a Síria i aquí».²

Ens interpel·len en el fons del fons

El contacte amb persones refugiades –en realitat, el «refugi» és quelcom que amara la seva vida però no és l'única definició possible– ens interpel·la en el fons del fons, i això és molt positiu per bé que alhora genera sentiments de desolació. Tristes, empatia i dolor davant de tant patiment i abandó. Igualment dolor, ràbia i indignació davant la injustícia, frustració davant el fet que sovint no s'hi pot fer gran cosa... També t'interpel·la sobre si el que estàs fent

serveix o no... Finalment, la teva pròpia situació quan treballes amb refugiats mostra nombroses contradiccions. Ets allà i sents empatia per les persones refugiades, però al mateix temps no pateixes la seva situació en carn pròpia; els vols acompanyar, però en el fons només ets una espectadora que al cap d'una estona s'haurà retirat a un altre lloc, i allà seguiràs fent la teva vida. És evident per a tothom que estàs en un altre lloc que no hi té res a veure, i que contemples el patiment i prou. També hi ha les expectatives que despertes entre les persones refugiades i com s'han de fer anar. El contacte amb aquestes persones fa que, en les seves històries, en les seves vivències, en el seu patiment, també en el seu tirar endavant i afrontar l'adversitat, experimentis sentiments contradictoris, i que se't plantegin ben bé al davant les qüestions més essencials de la vida i de la mort.

LECTURA TEOLÒGICA: EL MÉS COHERENT SERIA CALLAR

*Francisco Javier Vitoria**

Què els diria Déu, què els diria un teòleg que creu que Déu allibera els oprimits?

Nombroses vegades he intentat escoltar els refugiats amb molta atenció. I cada vegada, les seves veus i els seus rostres *interrompen* el meu discurs teològic durant un temps que sempre, sempre, sempre!, se'm fa interminable.

I arribo a la mateixa conclusió: ni des d'aquesta sala, ni des de la meua confortable taula de treball no tinc *res a dir* als refugiats sobre l'esperança. Segurament el més coherent seria tornar a callar, després d'aquests minuts de silenci. Suportar plegats la vivència de com a minut a minut el silenci creix i agafa més densitat. Carregar el seu pes creixent i comprovar com aquesta in-

* Francisco Javier Vitoria és capellà de la diòcesi de Bilbao. Professor jubilat de la Facultat de Teologia de Deusto. Professor convidat a la UCA. Membre de l'àrea teològica de Cristianisme i Justícia.

terrúpció genera dinamismes, processos i itineraris d'esperança. És quelcom que em va ensenyar Gesto por la Paz, com aquell qui diu a casa meua.

Aquesta *interrupció* de la paraula no neix del desconeixement del pensament sobre la utopia, ni de la falta d'arguments teològics sobre l'esperança. D'arguments ens en sobren. El llenguatge sobre l'esperança no pertany als qui en parlen sinó als qui pateixen. Els portadors d'esperança no són els portaveus del neoliberalisme rampant, sinó les seves víctimes, i els que s'hi associen amb compassió. Les veus i els rostres dels refugiats ens conviden a compartir el seu patiment, a deixar-nos afectar pel seu dolor i contagiar per la seva esperança transgredint la prohibició de patir decretada per la cultura globalitzadora de *la indiferència i l'apatia*.

Sense aquest coneixement vital, la lectura, per exemple, de la Teologia de l'Esperança de J. Moltmann serà insuficient per articular una paraula cristiana carregada d'esperança per als refugiats.

La indignació

«Hi ha un potencial de la indignació que genera esperança: deixar-se afectar pel que és inhumà, que fereix quan és evitable i ofèn quan és culpable, és camí d'esperança» (X. García Roca). Quan davant la realitat dels refugiats no sentim indignació i ira, i no ens posem a cridar públicament «no hi ha dret» no podem dir que els estimem de veritat. Hi ha situacions, com la dels refugiats, en les quals l'amor sense ira no és amor en absolut. Els cristians

—Albert Nolan ho va denunciar— vam estar ben a prop de matar l'amor perquè vam entendre que la nostra ira era un pecat mortal.

Aquesta indignació adornada de compassió no ha de ser alimentada, sinó transformada en impuls, energia, determinació, coratge i creativitat per potenciar i fer possible l'esperança dels refugiats, perquè «només a causa dels desesperançats se'ns ha donat l'esperança» (Walter Benjamin).

Quan comencem a escoltar els refugiats, entenem millor el que se sent quan s'està «en camí», animats per una esperança que no coneix fronteres, impulsats per una forta preocupació pel futur dels fills.³

Les notícies negatives no semblen disuadir gaire els refugiats nouvinguts. Segueixen amb l'esperança de trobar almenys un lloc segur, i l'oportunitat de treballar i estudiar i donar als seus fills un futur més feliç, que és la prioritat de cadascun dels pares que vaig conèixer. S'aferren fortament a l'esperança perquè no es poden permetre el luxe de fer cap altra cosa. Com milions abans que ells, s'ho han jugat tot en l'aposta que han fet per la llibertat. I des que els vaig conèixer, tot el que puc pensar és: quants d'ells trobaran aquesta nova vida per la qual ho han sacrificat tot, i què podem fer per ajudar-los?⁴

La solidaritat, la cura i la tendresa

L'aliança de la compassió amb la indignació genera solidaritat amb els refugiats i en conrea l'esperança. A això es dediquen els membres del Servei Je-

suïta a Refugiats i de moltes altres organitzacions, com també persones anònimes igualment presents en aquestes narracions. Ells estan en un d'aquests llocs d'Europa on viuen homes, dones i nens que necessiten esperança per sobreviure, explorant camins de la solidaritat que generen esperança:

L'Ahmet i l'Asha van escapar de l'Estat Islàmic (EI) a Raqqa. Quan els vaig preguntar com se sentien, es van mirar l'un a l'altre i van intercanviar somriures. L'Ahmet va dir: «Com algú que era mort i ha tornat a la vida».⁵

Aquests portadors de solidaritat esperançada proclamen amb la seva activitat solidària «la utopia més necessària» (Rudolf Bahro), la visió d'«una nova i arrasadora utopia de la vida, on ningú pugui decidir per altres fins i tot la forma de morir, on de debò sigui cert l'amor i sigui possible la felicitat, i on les estirps condemnades a cent anys de soledat tinguin per fi i per sempre una segona oportunitat» (Gabriel García Márquez).

L'adoració i la gratitud

Un messiès crucificat ens va entregar als cristians una esperança dura i solidària per confiar que una altra globalització és possible i buscar camins històrics de sortida als camps d'extermini del món. El patiment sagrat del Messies Crucificat no està per sobre del patiment «profà» dels refugiats. El seu patiment és tan sagrat com el de Jesús. En cadascuna de les seves històries el Crucificat ens ve a trobar i, per posar a prova la nostra esperança, ens demana:

«On éreu quan el vostre Senyor va ser abandonat en un campament de refugiats?»; «Vaig ser immigrant forçós i em vau acollir?». «En veritat us ho dic: tot allò que deixàveu de fer a un d'aquests més petits, m'ho negàveu a mi» (cf. Mt 25,31-46).

L'esperança cristiana és una «esperança indignada i agenollada». *Indignada* juntament amb el Messies de Déu a causa dels estralls humans deguts a la injustícia, la violència, la intolerància i la indiferència. *Agenollada* davant els germans que pateixen com a expressió no solament d'adoració al Messies present en ells, sinó també de gratitud davant l'experiència d'haver passat de la mort a la vida, precisament perquè estimem els germans (cf. 1Jn 3,14).

El Déu que té cura de la vida i de la fraternitat

La meua vida ha estat destruïda [...]. A les nits no puc dormir, penso i penso en tantes coses. Exteriorment puc riure i fer broma, però per dins soc morta. La gent em diu que resí, i jo ho faig: Déu, per què permetes que passin aquestes coses?⁶

Vivim en un món configurat pel poder sacrificial del Capital i en el qual l'egoisme i la injustícia passen al capdavant. Però, al mateix temps, en aquest món Déu continua irrompent per instaurar una realitat transfigurada: el Regnat de Déu. La teologia ha d'il·luminar reflexivament aquest procés mostrant com i per què passa això, i, sobretot, fent-nos centrar la mirada una vegada i una altra sobre aquestes narracions dels testimonis de l'Evangelí, ajudant-nos a fer que

ocupin el centre de la nostra vida cristiana, tant comunitària com personal.

Però hem de reconèixer la precedència de les narracions dels testimonis sobre el nostre parlar de Déu. Aquestes històries han estat, són i seran realment importants per a l'acreditació de qual-sevol llenguatge (magisterial, teològic, catequètic, pastoral) sobre el Déu de la Vida.

La narració i el record de les històries dels testimonis contribueixen a mantenir la prioritat de la realitat sobre la seva interpretació. Ens fan conscients del fet que les categories són sempre més pobres que els esdeveniments. Les vides dels testimonis de la bondat, la cura, la tendresa i la solidaritat als camps de refugiats són una invitació permanent a interpretar el misteri últim de la història com a Amor compassiu i Solidaritat radical amb les víctimes de la injustícia. Vides i pràctiques com la d'aquests testimonis «redimeixen» Déu de la seva insignifi-

cança i del seu deshonor en la història del patiment, i emeten notícies sobre un Déu Amic fins i tot enmig de l'holocaust de la pobresa. En una paraula, converteixen una vegada i una altra en veritat aquella afirmació que un autor de la Càbala fa dir a Déu, dirigint-se als seus fidels: «Si vosaltres doneu testimoni de mi, jo seré Déu; si no ho feu, no ho seré».

I acabo com ho fa el document *Viajes de Esperanza*:⁷

Tots aquests moren en la fe, sense haver obtingut allò que Déu els prometia, sinó veient-ho i saludant-ho de lluny, i reconeixent que eren estrangers i forasters a la terra. Els qui parlen així mostren clarament que busquen una pàtria. I no es refereixen a la pàtria d'on havien sortit, perquè sempre haurien tingut l'oportunitat de tornar-hi. Aspiren, per tant, a trobar-ne una de millor, la pàtria celestial. Per això Déu no s'avergonyeix d'anomenar-se el seu Déu (He 11,13-16).

TESTIMONI: LES PREGUNTES SÓN IMPORTANTS

Manu Andueza

Si quelcom puc agrair de la meua història són les preguntes generades, que al seu torn han esdevingut generadores de camins. Entre aquests interrogants, tinc un deute especial amb tots els que van néixer al meu barri. Va ser ja d'adolescent quan vaig descobrir la realitat en què havia estat ficat. Recordo el dia en què a l'escola vaig sentir a dir que jo devia ser de classe mitjana baixa pel barri en què vivia, així com per la feina del meu pare. Una realitat que mai m'havia qüestionat. La meua realitat era normal per a mi. Va ser una sorpresa.

Jo devia ser de classe mitjana baixa

Vaig néixer en un barri que comptava entre els meus veïns –també companys de joc en alguns moments d'infància– amb nombroses persones d'ètnia gitana. Recordo preguntes sobre la vida que se'm van plantejar gràcies a ells. De manera especial, recordo una boti-

ga que hi havia al meu carrer. La regentava un home bo com pocs n'hi ha. Venia diaris, llibretes, quadres, alguns caramels... Passar per allà era rebre un somriure i un caramel. Una vegada hi vaig anar amb la mare a comprar una llibreta, i quan hi érem també hi va entrar una altra mare amb els seus fills. Hi havia un quadre a terra, repenjat a la paret, i els nens van començar a clavar-hi cops de peu davant la suor de l'home bo i la impassibilitat de la mare. Quan van marxar, el botiguer va esbossar un somriure i va dir: «Són així. Ells donen importància a altres coses. La seva cultura és diferent i hem d'entendre-ho i acollir-ho encara que de vegades ens costi». A mi em costava d'entendre, i a ell també. Però valorava més les persones, i que entressin a la seva botiga, que aquella pintura.

Em recordo mig adormit, fent-me l'adormit. Una nena gitana parlava i li preguntava a la meua mare si jo dormia. Ella li deia que sí. Més tard, quan se'n va anar i em vaig fer el despert, la

meva mare em va dir que l'havia convidat a pujar a casa per regalar-li sabó.

Lliçons de vida que desperten interès, que obren la ment i el cor i fan pensar en un no sé què, en quelcom més que és aquí, en una presència amagada i present.

Al meu barri no hi faltaven dones que tenien fama de tenir mala fama. Això deien, això es deia. En recordo una que tenia tres fills, cadascun dels quals més malalt. El més gran, uns quants anys més petit que jo, faltava a classe algunes estones cada setmana. Cada vegada que em veia se m'acostava, em donava un cop de peu al darrere i se n'anava corrent i rient. Ho vaig comentar a casa i em van dir que hi parlés. Aprofitant que jo era més gran i més fort quan va tornar a intentar-ho el vaig agafar i hi vaig parlar. Vaig descobrir que només pretenia saludar-me, ser el meu amic... però que no sabia com fer-ho. Bondats humanes amagades en dificultats de relació. Tantes coses havien vist els seus ulls, tantes pallisses, tants somnis trencats havia patit el seu cor que no sabia com acostar-se a les persones. Al cap d'uns anys me'l vaig trobar, tots dos ja érem adults. Em va dir que treballava de porter en un club «de cambres», que quan volgués m'hi podia arribar i ell em deixaria passar. No hi vaig anar mai, però li agraïxo tant el seu oferiment... tornava a considerar-me amic seu.

Més preguntes

Al meu barri també hi havia violència. Un dels meus primers records de nen està lligat al balcó de casa. Un balcó on em refugiava, hi anava a pensar i a

resar, a trobar-me amb mi mateix i amb l'infinit, a buscar moments d'eternitat. Devia tenir entre cinc i sis anys. Una mà forta, la del meu pare, em va agafar per l'espatlla i em va treure del balcó sense dubtar i amb força. Tot just feia uns instants que s'havia sentit un tret. Un moment abans, la policia havia disparat i posat fi a la vida d'un home just al davant del nostre portal, a sota mateix del balcó on jo m'estava. Després es va dir que buscaven algú altre, que s'havien equivocat i jo què sé. Va ser el final d'una vida. I l'inici de moltes preguntes, unes preguntes que no buscaven respostes. Preguntes que envaïen el cap d'un nen. Preguntes que busquen més coses. Preguntes que s'obrien a una transcendència.

Per què?

Al cap d'uns anys la violència tornava a picar a la porta. Aquesta vegada va ser una bomba, a prop de casa. Va explotar, i amb el soroll es va emportar la vida d'un noi de catorze anys, un noi com jo. Dos dies abans havíem estat junts xerrant una estona. Per què? No hi ha res més? Res ni ningú que digui prou a aquest dolor? Llavors ja havia experimentat una presència interior més forta i més íntima que jo mateix, a la qual resava dient-li pare.

Però si quelcom va generar preguntes, si quelcom em va obrir a la transcendència i a la cerca d'alguna altra cosa, si quelcom em va fer descobrir una altra vida possible des d'un Déu que se'm presentava enmig de l'existència i la vida, que es feia present des de les preguntes i la cerca de la justícia, va ser el món de les drogues.

En el meu portal se'n venien. Tot-hom ho sabia. Fins i tot la policia, que casualment mai s'hi presentava el dia i l'hora que tots sabíem que arribava el material. De tant en tant feien una batuda i atrapaven algun camell dels petits. Uns dies a la presó i tot solucionat. Uns dies sense un veí problemàtic al carrer i apa!

Més d'una vegada em va tocar passar per sobre d'algun jove amb una agulla clavada al braç per poder pujar a casa. Preguntes, més preguntes.

El meu barri, la meva família, em va acostar a Déu

Novament el balcó. Des d'allà veia habitacions dels pisos del davant de casa. Des d'allà recordo una parella, mig nus, joves tots dos. Tots dos tremolant. Una agulla al braç va acabar amb les tremolors i va disparar les meves preguntes. Per què? Per què uns viuen així i d'altres estem tan tranquils? No hi ha res més? No hi ha possibilitats per a tothom? No hi ha solucions en un món injust i desfigurat?

Aquestes preguntes em van acostar a buscar i a desitjar la justícia. I en aquest camí va aparèixer la transcendència. Una transcendència que va anar agafant forma i nom. Però sobretot experiència i presència. El meu barri, la meva família, em va acostar a Déu.

Descobrir el judici final de l'evangeli de Mateu (Mt 25,31-46) va ser descobrir la vida i el sentit a les experiències i les preguntes. Potser des d'aquest punt es va iniciar un camí. Un camí que em va portar a fer voluntariats a la presó, voluntariats en el món de la droga, en el món dels sense sostre,

a països del sud... Llocs on la justícia portava a la fe. Experiències de fe viscudes des de la trobada i la relació. I també a fer viatges, viatges per conèixer, experimentar i viure.

Causes i banderes

La causa de la justícia i la solidaritat amb els últims em va anar conquerint el cor. Tota la resta va passar a segon lloc. En plena adolescència i en un ambient agitat socialment i políticament, algunes banderes es van anar alçant en la meva consciència: la dels pobles llatinoamericans en la seva lluita contra les terribles dictadures militars, la dels sectors exclosos en l'encara jove democràcia espanyola, la de les minories ètniques i els pobles no reconeguts per estats homogeneïtzadors. Banderes que em van portar a buscar grups, organitzacions, altres persones que m'ajudessin a transformar la ràbia en tasca, la sensibilitat en amor concret i personal, els somnis en projectes de vida.

En aquest recorregut vaig anar coneixent rostres i noms, històries de soledat i patiment, de rebel·lió contra l'establert, d'interès per la construcció de nous models de vida i de noves oportunitats per als invisibles. I una constant va anar apareixent en moltes d'aquestes relacions: hi havia algú més que sustentava, que donava sentit a l'esperança i a la rebel·lia, al treball diari i l'alegria, i tot malgrat els dolors quotidians. Aquest Algú es va anar fent cada vegada més present en el meu viure de cada dia. Jo que tant havia renegat d'un Déu immòbil i absent, justificador d'atrocitats i manipulador de consciències! Ara el seu

rostre es revelava nou, inesperat, sorprenent, i el trobava en el rostre dels nens gitanos, ignorats per la ciutat que els marginava; en les cicatrius dels veïns del barri de Vallecas, tirant endavant la seva lluita plena de valentia contra l'heroïna que destruïa vides; en el testimoni dels qui s'entregaven silenciosament i amorosament als més oblidats; en la sang fèrtil dels màrtirs llatinoamericans; en el somriure agraït dels discapacitats i malalts abandonats de Las Hurdes; en la generositat de tants i tantes que posaven la seva vida al servei dels altres, i despullant els meus egoismes, els meus desitjos d'autorealització, els meus somnis de grandesa individual.

I era el Déu de Jesús

El rostre de Déu va anar conquerint un cor encara adolescent, però decidit a no viure en va, a no passar per la vida sense extreure'n el suc, a viure des d'una causa més gran que la meua pròpia felicitat. I era el Déu de Jesús! D'aquest mateix Jesús a qui sempre havia admirat, en qui m'inspirava per conduir els

meus passos i prendre les meves decisions. D'aquest mateix Jesús disposat a revolucionar el seu temps. D'aquest mateix Jesús pobre amb els pobres i nen amb els nens. El mateix Déu que tantes vegades havia rebutjat, perquè el confonia amb les mediacions; amb una institució ancorada en el passat i immòbil davant els canvis històrics; amb unes persones que representaven aquesta institució i que donaven la comunió a assassins dictadors sense escrúpols de cap mena mentre condemnaven i silenciaven els qui donaven la vida per l'Evangeli i pels pobres. El Déu que anava conquerint la meua vida m'arribava del vertader Cos de Crist, dels qui encarnen avui el Serf Sofrent, el Fill de l'Home rebutjat i maltractat. No era el Déu de la litúrgia tan solemne com buida sinó el Déu de l'abraçada senzilla, del testimoni celebrat, de l'esperança compartida. Era el Déu que m'animava a recórrer els passos de Jesús, a transformar l'admiració en seguiment, a descobrir en mi mateix el Jesús viu i ardent, desitjós de convertir la meua vida en la seva, entossudit a fer de mi mateix un Crist per als altres.

LECTURA TEOLÒGICA: ELS PEUS AL BARRI I EL CRIT AL CEL

*José Laguna**

El testimoni de Manu Andueza és la narració d'un itinerari espiritual i, com molts d'ells, el seu parteix de grans

preguntes: per què la violència gratuïta?, per què sembla que no hi ha solucions per a un món injust i desfigurat?,

* José Laguna és teòleg, músic i pedagog. Membre de l'àrea teològica de Cristianisme i Justícia.

per què el silenci de Déu davant el patiment? Però a diferència d'itineraris espirituals eteris, les preguntes d'en Manu s'arrelen en una realitat molt concreta, es tracta d'un «preguntar en situació» i això és determinant. Perquè encara que les preguntes últimes que tots ens fem sembla que transitin per llocs comuns, la commoció vital que les fa plantejar condiona radicalment les respostes: «digue'm des de quin dolor preguntes i et podré oferir la resposta que necessites». La pregunta filosòfica fonamental ja la va plantejar Heidegger: per què l'ésser i no el no-res? La teològica és una altra, sorgeix del patiment de les víctimes i, amb Ellacuría, es demana: per què hi ha mort on hi hauria d'haver vida?

En l'àmbit religiós, no és el mateix la pregunta per Déu des de l'experiència de l'esclavitud d'Egipte que des de la tranquil·litat d'una vida resolta entre piràmides adossades. No és el mateix saber de Déu des de la violència d'un barri conflictiu que des del retir espiritual en una plàcida casa d'exercicis amb vistes al mar.

«Sismòlegs»

En la seva infantesa, en Manu viu situacions que no sap explicar («a mi em costava d'entendre»).

La violència estructural que vagareja en el que denominem «quart món» és lluny del romàntic «poble creient que anhela l'alliberament». Calen «sismòlegs» amb sensibilitat per detectar els moviments de bondat i solidaritat subterranis que actuen sota les runes de vides marcades pel fracàs escolar, l'atur crònic o l'infern de les drogues.

L'exemple del botiguer del barri el va ajudar a afinar l'orella i a entrenar una vista capaç de foradar la superfície opaca de la violència: «Però [el botiguer] valorava més les persones, i que entressin a la seva botiga, que aquella pintura». Un aprenentatge que, amb el temps, li permet llegir més enllà de la superfície de comportaments ferits: «Vaig descobrir que només pretenia saludar-me, ser el meu amic... però que no sabia com fer-ho. Bondats humanes amagades al darrere de dificultats de relació. Tantes coses havien vist els seus ulls, tantes pallisses, tants somnis trencats havia patit el seu cor que no sabia com acostar-se a les persones».

Jesús va ser un gran «sismòleg», i on d'altres veien una pecadora pública, ell hi veia una dona que havia estimat molt; on d'altres veien un recaptador d'impostos còmplice de l'ocupació romana, ell hi veia un fill d'Abraham; on un germà gran veia un pare injust incapaç de castigar la culpa del germà pròdig, ell hi veia un pare compassiu fins a la bogeria. Ser amo de la pròpia mirada en un món de murmuradors que busquen condicionar-la exigeix una ascisió visual que la societat de l'espectacle i l'etiquetatge simplificador no facilita.

Un balcó

Segons la fenomenologia religiosa, els llocs elevats són espais favorables a la comunicació amb la divinitat. En la tradició bíblica, Déu se sol revelar als cims: Moisès rep les taules de la llei al Sinai, Jesús es «transfigura» a la muntanya de les Oliveres i, segons l'evangelista Mateu, Jesús va pujar a una muntanya per proclamar les benauran-

ces. En el testimoni d'en Manu també hi ha un lloc elevat: un balcó. Un balcó al qual pugen preguntes en forma de trets i crits de ionquis. Sorolls de preguntes incòmodes que el porten a discutir amb Déu com en el seu moment va fer Job: «Per què? No hi ha res més? Res ni ningú que digui prou a aquest dolor?». Clamors que porten a la pregunta última per la injustícia: «Per què? Per què n'hi ha que viuen així i d'altres estem tan tranquils? No hi ha res més? No hi ha possibilitats per a tots? No hi ha solucions en un món injust i desfigurat?».

I entre les preguntes que pugen al balcó a coll dels crits, es comença a intuir el murmuri de la resposta divina que sempre arriba en la brisa suau: vaig tenir fam i em vau alimentar, set, vaig estar pres... El judici final de Mateu és la pedra de Rosetta que li permet desxifrar el jeroglífic del que passa a baix, al carrer: «Hi ha llocs on la justícia portava a la fe». Arribar a la fe des de la lluita per la justícia; n'hi poden haver d'altres, però l'accés al Déu de Jesús passa per Mt 25.

El pecat estructural

En la seva adolescència, Manu descobreix el rumor de fons que batega rere tota injustícia.

El descobriment que tots els patiments estan interconnectats, que existeix això que anomenem pecat estructural, el que vincula la violència del seu barri amb les dictadures llatinoamericanes, l'infern de la droga amb el tràfic de dones, el fred dels camps de refugiats amb el dolor dels nens soldat,

el de les minories ètniques amb... Una xarxa atapeïda d'injustícies, que teixeixen la teranyina d'un pecat que tot ho envaeix, i el qual es combat creant estructures de gràcia.

«I era el Déu de Jesús!»

Cap al final del seu testimoni en Manu esclata d'alegria: «I era el Déu de Jesús!». Les peces del puzzle del patiment que en la seva infància i la seva adolescència se li presentaven dolorosament desencaixades, ara conformen el rostre del Déu de Jesús: «El Déu que anava conquerint la meua vida [...] m'arribava del vertader Cos de Crist, dels qui encarnen avui el Serf Sofrent, el Fill de l'Home rebutjat i maltractat. No era el Déu de la litúrgia tan solemne com buida sinó el Déu de l'abraçada senzilla, del testimoni celebrat, de l'esperança compartida».

El relat d'en Manu és un itinerari espiritual, un camí personal que, esdevenint testimoni, ens invita a transitar per cinc verbs:

- *Estar present* als llocs on el patiment llança les seves preguntes.
- *Acompanyar-se* de «sismòlegs» que ens ensenyin a llegir el cor de la injustícia.
- *Sortir* una vegada i una altra al balcó per mirar la realitat i clamar al cel.
- *Descobrir* la connexió misteriosa i íntima que entrellaça tots els patiments.
- *Reconstruir* el rostre sofrent de Déu per alleujar-lo, agrair-lo i celebrar-lo.

TRANSFORMAR LES ESTRUCTURES QUE ATEMPTEN CONTRA LA VIDA

TESTIMONI: GUARDIANS I TESTIMONIS

*Nani Vall-Ilossera**

Treballar com a metgessa de família en una consulta d'atenció primària és tenir alhora una porta oberta al que hi ha de més íntim al cor i el cos de cada persona i estar en una talaia privilegiada des d'on es poden observar les disfuncions i els efectes col·laterals d'una societat i una cultura que s'ha alçat en armes contra la vida i va deixant víctimes pel camí. Com diu Iona Heath, la feina del metge de família és ser guardià i testimoni. Guardià de la salut de les persones i testimoni de la seva vida i de la seva mort, de la seva resiliència i de la seva capacitat per tirar endavant, del malestar i la malaltia, de les alegries i de les dificultats. En l'atenció primària les persones romanen, s'estableix un vincle de confiança mútua i de responsabilitat dels professionals amb els pacients. Les malalties van i venen.

Només cal repassar un dia com avui a la consulta per constatar-ho.

Un dia a la consulta

La Carme ve perquè no pot més. Fa uns mesos van llogar un pis per viure-hi amb el seu marit i les seves filles, després de recuperar-se del desnonament de l'habitatge que no van poder seguir comprant. Després de signar el contracte, hi van fer algunes millores. Al cap d'uns dos mesos va aparèixer el veritable amo del pis reclamant la propietat. Els havien estafat, i ara esperen un nou desnonament que es pot produir en qualsevol moment.

La Dolores és una dona veneçolana d'edat mitjana. Va arribar fa un mes amb els seus dos nets, ja grandets. Han

* Nani Vall-Ilossera és metgessa de família en el CAP del barri de Bon Pastor (Barcelona). Presidenta del Fòrum Català d'Atenció Primària (FoCAP). Forma part de l'àrea social de Cristianisme i Justícia.

sol·licitat asil i finalment avui han tingut accés a l'atenció sanitària. Viuen en una pensió.

En Javier ve a demanar-me explicacions perquè el que semblava un problema banal quan m'ho va consultar fa unes setmanes, ha acabat sent una malaltia greu. Em sap molt de greu. Ho sento molt.

En Juan demana que anem a visitar-lo a casa perquè està marejat i té tremolors. Quan soc allà m'explica que no es troba bé, però que sobretot té molt fred perquè li apaguen la calefacció durant el dia. Si no ho fa així la pensió que cobra no li arriba, i els seus fills no estan disposats a fer-se'n càrrec. Ell no sap com engegar-la.

La Maria ha perdut la gana i deu quilos aquests últims mesos. Cal investigar la causa.

La Sònia ve angoixada per problemes laborals. L'empresa ha fixat uns objectius de vendes inassolibles i l'ambient s'ha tornat irrespirable. Els encarregats compten les vegades que els treballadors van al bany i cronometren el temps que deixen de treballar per anar-hi. Hi ha esbrincades cada dia, els treballadors són menystinguts i el tracte arriba a ser vexatori. Ella, en aquestes condicions, no rendeix, es posa més nerviosa i no es pot concentrar.

Així, queda clar que, per poc que escolti i tingui una mirada àmplia sobre la realitat en cada consulta, soc també testimoni de les causes que fan emmalaltir les persones, que les porten a sentir malestar o insatisfacció, els fan perdre la salut mental o el sentit de viure. És fàcil entendre que globalment els factors biològics i genètics tenen un pes en la pèrdua de salut proporcionalment petit en relació als condicionants socials. Es comprèn, doncs, que

les meves activitats en la consulta, com enumero a continuació, tinguin tanta proporció de comunicació i relació com de ciència i tècnica.

Sis verbs transformadors

Reconèixer

Per a alguns dels meus pacients, la consulta d'atenció primària és dels pocs llocs on són reconeguts pel nom i en la seva dignitat de persones amb drets, potser l'únic àmbit en què són cuidats o tractats amb amabilitat. No em refereixo només als immigrants en situació administrativa irregular, sinó també a la creixent quantitat de persones sense xarxes comunitàries d'ajuda, afecte i companyia o al contingent enorme de treballadors i treballadores que pateixen les conseqüències d'un mercat laboral explotador i deshumanitzat.

Acollir

Habilitar l'espai i el temps perquè les persones puguin construir i expressar la narració del que els passa.

Acompanyar

La malaltia, el malestar i la mort són situacions que posen al descobert la vulnerabilitat, la intempèrie i la interdependència essencial de l'ésser humà. Acompanyar aquest descobriment, no amagar-lo, estar present, és en si mateix guaridor.

Oferir una bona ciència

Oferir i aplicar la millor ciència possible des de l'estudi exhaustiu i crític, conscient

de l'existència d'una mala ciència que obeeix interessos que no estan al servei de la salut de les persones i les comunitats. Una ciència humil, que sàpiga reconèixer la seva ignorància i la seva incapacitat en molts àmbits i la seva malaptesa per integrar la subjectivitat de cada ésser humà, que no creï falses expectatives ni alimenti la fal·làcia de la immortalitat o de vides lliures de malestar o de malaltia. Una ciència aplicada amb humilitat i prudència a cada persona.

Apoderar

Ajudar a descobrir els recursos que cada persona té al seu abast per emparar i abrigar la vulnerabilitat, la intempèrie i la interdependència essencial: paraules, afecte, confiança, solidaritat, paciència, silenci, amistat... Ajudar a construir aquests recursos individualment i col·lectivament.

No expropiar

No sostreure, disfressant de ciència mèdica, la capacitat i el deure que tots tenim de ser sanadors i cuidadors els uns dels altres. No convertir en individual el que és col·lectiu, no convertir en professional o científic el que és essencialment humà.

Vincle personal i compromís polític

Fa dotze anys que acompanyo i cuido les persones que tinc al meu càrrec, gairebé tota la meua vida com a especialista ja formada. El temps construeix vincles. De responsabilitat sobre la seva salut i els seus drets, d'afecte mutu, de reco-

neixement i d'admiració per la capacitat que manifesten de tirar endavant i d'afrontar l'adversitat, de respecte envers la seva autonomia i les seves decisions. Els vincles afecten, comprometen, aclaparen, fan mal, però també humanitzen, abriguen, emparen i donen sentit a la vida. Els meus pacients, amb la seva confiança, el seu reconeixement i la seva cordialitat, abriguen i emparen la meua vulnerabilitat, la meua intempèrie i la meua interdependència essencial.

Finalment, quan connectes amb el patiment de manera quotidiana, quan hi poses nom i context, i actues amb una mirada conscient de les causes de la malaltia, prendre partit és un moviment gairebé automàtic que fa que et comprometis políticament. És difícil no ser feminista quan contemples les conseqüències del patriarcat en la salut de les dones, en les seves possibilitats de ser felices o de viure, simplement. Et fas ecologista quan veus com s'aguditzen els problemes respiratoris i d'altres tipologies derivats de la creixent contaminació de l'aire que respirem. És antinatural callar quan constates que l'elecció del model sanitari afecta la salut dels qui més necessiten tota la seva potencial capacitat per compensar, ni que sigui parcialment, els efectes del cercle pobresa-malaltia-mort prematura o quan corroboreu que determinades decisions polítiques amenacen de mort el sistema nacional de salut. Quan saps que l'exclusió sanitària o la llei d'estrangeria maten, perquè algun dels teus pacients n'ha patit, és antihumà no mobilitzar-se.

Així, cada pacient concret en la consulta alimenta i orienta el meu desig i el meu compromís de voler millorar la societat transformant les estructures que atempten contra la vida.

*Tere Iribarren**

En llegir el testimoni de Nani Vall-llosera m'ha vingut al pensament un dia qualsevol en la vida de Jesús. Crida l'atenció l'acostament del Mestre als qui pateixen. L'evangelista Marc ho explica amb detall i color, sense posar gaires discursos als llavis de Jesús. Jesús predica el regne amb «fets», i aquestes seran les seves paraules d'autoritat.

El metge Jesús

Passo de seguida a fer un petit recorregut pels textos de Marc.

La sogra amb febre

En sortir de la sinagoga (Mc 1,29-31), Jesús se'n va anar amb els seus a casa de Simó, i allà la sogra de Simó era al·lit amb febre... Jesús s'hi va acostar, i agafant-la per la mà la va fer aixecar. Potser la presència del mestre va fer que la febre li baixés, el cas és que la dona es va posar a servir-los. És bonic que el metge se t'acosti, i que t'agafi la mà i t'ajudi a aixecar-te...

La vida d'un metge –com diu la Nani– és «ajudar a descobrir els recursos que cada persona té al seu abast per emparar i abrigar la vulnerabilitat, la intempèrie i la interdependència essencial: paraules, afecte, confiança, solidaritat, paciència, silenci, amistat...».

El leprós

En la vida de Jesús, com tampoc en la del metge compromès, gairebé no hi ha descans (Mc 1,40-45). Al capvespre, Jesús guaria molts malalts i un dia, quan li semblava que ja podia descansar, un leprós, d'aquests de qui tots fugen, un desheretat, se li acostà: «Un leprós el vingué a trobar i, agenollat, li suplicava: Si vols, em pots purificar. Jesús, compadit, va estendre la mà, el tocà i li digué: Ho vull, queda pur!».

I s'assembla al cas d'en Juan, marejat i amb tremolors, o quan la Maria es presenta a la consulta perquè ha perdut la gana... Com tants d'altres... L'acollida de Jesús, l'acollida de la Nani té paraules que humanitzen, integren, alliberen. Predicar el Pare és humanitzar, no buscar Déu amb espiritualismes desencarnats, sinó amb l'Esperit que habita als nostres cors.

La mà paralitzada

Vegeu Mc 3,1-6: S'hi explica que Jesús va entrar a la sinagoga i que hi trobà un home amb la mà paralitzada.

Jesús se salta les normes, guareix en dissabte... la vida té moments d'incertesa. La mà paralitzada passa per davant de la llei. Això de Déu no es juga als temples, es troba en el cada dia.

* Tere Iribarren és religiosa del Sagrat Cor. Llicenciada en Filosofia i en Teologia. Membre de l'àrea teològica de Cristianisme i Justícia.

«Quan connectes amb el patiment de manera quotidiana, quan hi poses nom i context, i actues amb una mirada conscient de les causes de la malaltia, prendre partit és un moviment gairebé automàtic que fa que et comprometis políticament». Com Jesús, que es va saltar les normes del dissabte.

La dona malalta

Mc 5,25ss: Hi havia una dona que patia hemorràgies de sang... Va sentir a parlar de Jesús i per darrere seu, entre la gent, li va tocar el mantell...

Jesús, adonant-se que havia sortit d'ell aquella força, va preguntar: «Qui m'ha tocat?».

Afortunat el malalt o la malalta que troba persones com la que escriu: «Fa dotze anys que acompanyo i cuido les persones que tinc al meu càrrec, gairebé tota la meva vida com a especialista ja formada. El temps construeix vincles. De responsabilitat sobre la seva salut i els seus drets, d'afecte mutu, de reconeixement i admiració per la capacitat que manifesten de tirar endavant i d'afrontar l'adversitat, de respecte envers la seva autonomia i les seves decisions».

El sordmut

És curiós entrar en els evangelis i mirar com Jesús valora el cos humà, les mans, els ulls, les orelles. Com es manté atent a les seves mancances, les seves malalties...

Acabo amb el text del sordmut (Mc 7,31-37): A Jesús li van presentar un sordmut i li van demanar que li apliqués les mans. Jesús se l'endugué tot sol, lluny de la gent, li ficà els dits a les orelles, va escopir i li tocà la llengua

amb la saliva. Després va alçar els ulls al cel, sospirà i li digué: *Efata!*, que vol dir: «Obre't!». I immediatament se li van obrir les orelles.

Crida l'atenció la implicació de Jesús: li fica els dits a les orelles, li toca la llengua... No tens altre remei que pensar...«amb mi ho vas fer».

Ho afirma el testimoni: «I els vincles afecten, comprometen, aclaparen, fan mal, però també humanitzen, abriguen, emparen i donen sentit a la vida. La malaltia, el malestar i la mort són situacions que posen al descobert la vulnerabilitat, la intempèrie i la interdependència essencial de l'ésser humà. Acompanyar aquest descobriment, no amagar-lo, estar present... és en si mateix guaridor».

Conclusió

Fa molts anys, buscava com i on era Déu en la meva realitat concreta, petita, maldestra, accelerada, tan a la intempèrie, i marcada per horaris llargs com a educadora.

I vaig trobar un text que em va aclarir els dubtes i va apartar aquells núvols grisos.

Vull compartir-ho com la millor lectura teològica. Déu es troba:

- Quan s'accepta una responsabilitat i es porta lliurement.
- Quan un home coneix i accepta la seva llibertat última, que cap força terrestre li pot arrabassar, quan s'accepta amb serenitat la caiguda en les tenebres de la mort com el començament d'una promesa que no entenem.
- Quan es dona per bona la suma de tots els comptes de la vida que un

mateix no pot calcular però que Un altre ha donat per bons, encara que no es puguin provar.

- Quan l'experiència fragmentada de l'amor, la bellesa i l'alegria es viuen senzillament i s'accepten com a promesa de l'amor, la bellesa i l'alegria, sense donar lloc a un escepticisme cínic com a consol barat de l'últim desconsol.
- Quan el viure diari, de vegades decebedor, es viu amb serenitat i perseverança fins al final, acceptat per una força l'origen de la qual no podem comprendre ni dominar.
- Quan es corre el risc de resar enmig de tenebres silencioses sabent que

sempre som escoltats, encara que no percebem una resposta que es pugui raonar o disputar.

- Quan s'experimenta el desànim i misteriosament et sents consolat sense consol fàcil.
- Quan l'home confia els seus coneixements i les seves preguntes al misteri silenciós i salvador, més estimat que tots els nostres coneixements particulars i que es fan petits al costat d'aquell misteri.

Allà hi ha Déu i la seva gràcia alliberadora. Allà coneixem el qui nosaltres, cristians, anomenem Esperit Sant de Déu. (Karl Rahner, SJ)

EPÍLEG: DEL QUE ÉS JUST A LA JUSTÍCIA. PEDAGOGIA DEL TESTIMONI

José Laguna

No sé què és la Bondat, la Justícia o l'Amor. Sí que conec persones bondadoses, d'altres que tinc per justes i, diàriament, em trobo amb moltíssims pares i mares que es desviuen cuidant amorosament els seus fills. Albirem l'esplendor de les grans paraules (Bondat, Justícia, Amor, Bé, Veritat, Llibertat, Esperança, Salvació, Fe, Futur) a través del centelleig que detectem en la vida de dones i homes amb qui compartim vagó de metro quan anem a la feina. Per això serveixen els testimonis, per acostar-nos amb l'ajut d'uns llums humils a la lluminositat de les paraules que escrivim amb majúscules. Això és el que pretén aquest quadern: treure el cap a la Fe i la Justícia alçant-nos en abraçades de vida.

El testimoni se situa als antípodes de l'exhibicionisme narcisista. Aquell i aquella que ofereixen el seu testimoni no volen parlar de si mateixos per més que el gènere literari els obligui a expressar-se en primera persona del singular. La persona que narra un retall de la seva biografia ens convida a acompanyar-la en un camí compartit cap a l'horitzó de les paraules majúscules. Per això el testimoni és una pedagogia, perquè si acceptem la invitació a

endinsar-nos en la intriga del seu relat, aquest ens portarà fins al llinar de les grans paraules.

Testimoniar no és explicar anècdotes ni sumar esdeveniments inconnexos, és embastar una biografia que va teixint un sentit vital on posar els peus. La persona que testimonia no explica historietes, al contrari, despulla la seva vida. El testimoni és una finestra que s'obre i ens permet entreveure una intriga personal que sempre busca un final amb sentit.

El testimoni vertader, és a dir, el que renuncia a presentar-se com a exemple moralitzador, se situa a la frontera de l'art. El pintor aspira a plasmar la Bellesa en el seu quadre i el músic a expressar l'Harmonia en la seva simfonia, per més que ambdós sàpiguen per endavant que ni el llenç ni la partitura seran capaces de contenir les majúscules d'un art que mai es deixa atrapar. Pintura, música, poesia, cinema... i testimoni!, són esclatxes per les quals penetra la llum d'un resplendor sempre grandios.

Els testimonis recollits en aquest quadern són intrigues, camins, finestres, esclatxes, llindars..., pedagogies vitals que fan ressonar en el nostre interior els ecos de grans paraules sovint ofegades en la bullícia digital d'un món hiperconnectat i el soroll economicista d'un neoliberalisme ensordidor.

A diferència de les veus estridents d'algunes filosofies i religions que busquen enlluernar amb paraules tan majúscules com encegadores, testimoniar és murmurar paraules. No sabem si Déu és Omnipotent, Omniscient i Omnipresent. Sabem, perquè així ens ho han explicat, que hi havia una vegada un pare que cada matí esperava la tornada d'un fill eixelebrat. Sabem que, un cop, un pastor que tenia cent ovelles en va deixar noranta-nou al desert per anar a buscar-ne una que s'havia perdut. Ens han dit que, al petit poble de Nain, Jesús es va estremir quan topà el seguici fúnebre d'una viuda que portava a enterrar el seu fill únic, i —ens han seguit dient— que va ser tan gran la commoció que li va causar aquella escena que, compadint-se del dolor i la negra sort d'aquella dona, Jesús li va tornar amb vida el seu fill. També

ens van explicar que una altra dona, aquesta era samaritana, va reconèixer el fuster de Natzaret com a Messies de Déu. I, per si això fos poc, a uns evangelistes del segle I —que com tots els homes d'aquella època menystenien el testimoni de les dones— no els va quedar altre remei que consignar el «feble i qüestionable» relat d'unes dones que afirmaven que la tomba del galileu crucificat estava buida; uns àngels vestits de color blanc els havien desvelat el sorprenent parador del cadàver: Jesús havia ressuscitat. L'Església no hauria d'oblidar mai que s'arriba a la Fe i a la seva companya la Justícia des de l'abraçada d'un pare compassiu, la preocupació d'un pastor pel seu ramat i el testimoni de les dones.

Ahir a la nit vaig arribar corrent a l'estació de rodalies. Els últims trens estaven a punt de sortir i em va fer por quedar-me a l'andana, de manera que vaig saltar precipitadament al primer vagó que vaig trobar. Quan es van tancar les portes i el tren va iniciar la marxa em va agafar el dubte de si anava en la direcció correcta. Vaig buscar amb desesperació la mirada dels viatgers més pròxims i vaig preguntar en veu alta si aquella línia passava per la meva ciutat. En vaig tenir prou amb un discret gest d'afirmació dels meus companys de viatge per acomodar-me al seient, aclucar els ulls i dormisquejar fins a l'anunci de la meva estació. Per això serveixen els testimonis, per confiar que el tren arribarà a destinació sense necessitat de llegir cap cartell lluminós. Gràcies a tots i totes els que en aquest quadern ens heu deixat pujar al vostre vagó i heu despertat en nosaltres el murmuri de grans paraules endormiscades.

1. Recordem les paraules de Benet XVI: «No es comença a ser cristià per una decisió ètica o per una gran idea, sinó per la trobada amb un esdeveniment, amb una Persona, que dona un nou sentit a la vida i, amb això, una orientació decisiva» (*Deus caritas est* 1).
2. Els testimonis anteriors procedeixen del capítol «Lazos familiares rotos» (pàg. 25-32), emmarcat en la publicació *Viajes de Esperanza: Historias de refugiados camino a Europa* elaborada pel Servei jesuïta a Refugiats el 2016. Recuperat de: <https://www.hospitalidad.es/wp-content/uploads/material/sensibilizar/JourneysHope.pdf>.
3. *Viajes de Esperanza...*, pàg. 12.
4. *Viajes de Esperanza...*, pàg. 22.
5. *Viajes de Esperanza...*, pàg. 15.
6. *Viajes de Esperanza...*, pàg. 64.
7. Vegeu la nota 2.

QÜESTIONS PER A LA REFLEXIÓ

1. En la lectura reposada de cada un dels testimonis segurament has trobat elements amb els quals t'has sentit identificat. Quins han estat aquests elements? Tenen relació amb el teu treball, el teu compromís, la teva experiència vital?
2. Quin paper han tingut en la teva vida el testimoni d'altres persones que has conegut o amb les quals has conviscut? De quina manera t'han ajudat a fer-te preguntes o a prendre decisions importants?
3. «Una fe que abraça la justícia, una justícia que porta a abraçar la fe». En el teu cas, quin dels dos moviments ha predominat? Per què?
4. Diu José Laguna al final del quadern «Testimoniar no és explicar anècdotes ni sumar esdeveniments inconnexos, és embastar una biografia que va teixint un sentit vital on posar els peus». T'animem a embastar la teva pròpia biografia o testimoni... I si vols, ens la pots enviar a info@fespinal.com. És el capítol que li falta a aquest quadern.

Cristianisme i Justícia (Fundació Lluís Espinal) és un Centre d'Estudis creat el 1981, promogut per la Companyia de Jesús de Catalunya. Agrupa un equip de professors universitaris i especialistes en teologia i en diverses ciències socials i humanes interessats pel cada cop més indispensable diàleg fe-cultura-justícia.

Els **Quaderns Cristianisme i Justícia (CJ)** presenten reflexions dels seminaris de l'equip del centre i treballs dels seus membres i col·laboradors. Podeu descarregar-los a: www.cristianismejusticia.net/quaderns

Darrers títols:

198. CRISTIANISME I JUSTÍCIA, TERESA CRESPO (ed.), El treball: present i futur; 199. C. M. TEMPORELLI, Amigues de Déu, profetes del poble; 200. DIVERSOS AUTORS, Noves fronteres, un mateix compromís; 201. J. I. GONZÁLEZ FAUS, Inhumans i infrahumans; 202. J. CARRERA, L. PUIG, Cap a una ecologia integral; 203. J. SANZ, Com pensar el canvi avui; 204. J. BOTEY, A 500 anys de la Reforma protestant; 205. X. CASANOVAS, Fiscalitat justa, una lluita global; 206. A. ARES, Fills i filles d'un pelegrí; 207. J. MORERA, Desarmar els inferns; 208. J. I. GONZÁLEZ FAUS, El Silenci i el Crit; 209. DIVERSOS AUTORS, Despertem!; 210. J. LAGUNA, Acollir-se a sagrat; 211. C. M. L. BINGEMER, Transformar l'Església i la societat en femení; 212. J. TATAY, Creure en la sostenibilitat; 213. CRISTIANISME I JUSTÍCIA, Abraçades de vida

La **Col·lecció Virtual** està formada per quaderns que, per la seva extensió, format o estil, no hem editat en paper però que tenen el mateix rigor, sentit i missió que els **Quaderns Cristianisme i Justícia (CJ)**. Podeu descarregar-los a: www.cristianismejusticia.net/virtual

Darrers títols:

8. D. MOLLÀ, Reflexions sobre «espiritualitat del treball» en temps de precarietat; 9. A. ARES MATEOS, Immigració i noves cruïlles. Com ser profeta en un món divers; 10. DDAA, Què ens hi juguem? Reflexions per a un any electoral; 11. J. I. GONZÁLEZ FAUS, *Romeros* d'Amèrica; 12. P. TORRES, Recés a la ciutat; 13. C. M. TEMPORELLI, Vides lliurades: Teresa de Jesús Ramírez i Dorothy Stang; 14. J. I. GONZÁLEZ FAUS, Economistes profetes; 15. J. F. MÀRIA, R. XIFRE, Catalunya i Espanya: entre el reconeixement i la negociació

Tiratge: 46.000 exemplars

N. 213, abril del 2019

La Fundació Lluís Espinal envia gratuïtament els quaderns CJ.
Si desitgeu rebre'ls, demaneu-los a:

Cristianisme i Justícia

Roger de Llúria, 13 - 08010 Barcelona - Tel. 93 317 23 38
info@fespinal.com - www.cristianismejusticia.net

cristianismejusticia

cijusticia

CristianismeJusticia